

Taloustieteen mahdollisuudet julkisten palvelujen arvioinnissa*

Hannu Valtonen

Elämme taloudellisuuden aikaa. Taloudellisen tutkimuksen kysyntä näyttää kasvavan, kun mitä erilaisempien toimien hyvyttä halutaan osoittaa myös taloudellisin argumentein. Erityisesti taloudellinen argumentaatio näyttää tärkeältä julkisen sektorin omien toimien (lähinnä hyvinvointipalvelujen) tai julkisen sektorin tukemien toimien (kulttuuri, liikunta) kohdalla.

Kansantaloustieteellä on hyödyllinen tehtävänsä julkisen sektorin toimien arvioinnissa, mutta odotukset kansantaloustieteen kompetenssista ovat usein liian suuret. Selvittelen ensin kuinka kansantaloustieteestä lähtien on tutkittu julkista sektoria tai miten sitä voitaisiin tutkia, eli millaisia tutkimusteemoja kansantaloustieteestä voidaan johtaa. Toiseksi haeskelen rajoja, joihin kansantaloustiede törmää julkisen sektorin tutkimuksessa.

Kansantaloustieteellinen julkisen sektorin tutkimuksen kehikko

Kansantaloustieteen teoreettiset perusteet määrittelevät ne kysymykset, joita julkisen sektorin toiminnasta voidaan kysyä. Ne määrittelevät tiedonintressin, josta koulutusta, terveydenhuoltoa tai sosiaalipoliittikkaa tutkitaan. Taloustieteen mahdollisuudet perustuvat sen omaan ymmärrykseen »taloudesta», siihen mitä termi »talous» taloustieteessä tarkoittaa. Julkisten palvelujen taloudellinen tutkimus näyttää joskus olevan jotenkin kansantaloustieteen valtavirran ulkopuolella. Julkisen sektorin taloustutkijat kuitenkin nojautuvat tutkimuksessaan kansantaloustieteen perusteisiin. Kansantaloustieteen kompetenssi määräytyy sitä kautta, miten itse talous ymmärretään ja talouden kansantaloustieteellinen määrittely tehdään valtavirtakansantaloustieteessä.

Kansantaloustieteessä elää rinnakkain kaksi

erilaista oman tutkimuskohteen määrittelyä. Nimitettäköön niitä tässä *materialistiseksi määrittelyksi ja niukkuusmäärittelyksi* (Robbins 1952, 1–23). Materialistisessa määrittelyssä taloustieteen tutkimuskohteeksi määritellään »taloudelliset» ilmiöt, talous. Robbinsin mukaan materialistisen määrittelyn mukainen kansantaloustiede on aineellisen hyvinvoinnin syiden tutkimusta. Toinen klassikko, Alfred Marshall puolestaan sanoo, että »taloustiede on ihmiskunnan tutkimusta sen tavallisissa taloudellisissa toimissa; se tutkii sitä osa yksilön ja yhteiskunnan toiminnasta, joka liittyy läheisesti aineellisen hyvinvoinnin edellytysten hankintaan ja käyttöön.» (Marshall 1990, 1). Nykyisin tämän määrittelyn alle sopivat kansantaloustieteen tutkimuksen kohteista suhdanteiden ja taloudellisen kasvun tutkimus.

Niukkuuden ympärille tehty kansantaloustieteen määrittely rajaa taloustieteen tutkimuskohteen päätöksenteon muodon mukaan. Tämän määrittelyn mukaan taloudellista toimintaa on kaikki, missä ongelmana on niukkojen resurssien käyttö haluttuihin tavoitteisiin pääsemiseksi. Määritelmän mukaisesti taloudellista päätöksentekoa on kaikki sellainen päätöksenteko, jossa optimoidaan käytettävissä olevien resurssien käyttö haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Niukkuus tässä määrittelyssä on aina suhteellista niukkuutta. Resurssit ovat niukat vain suhteessa asetettuihin tavoitteisiin, eivät niukkoja sinänsä. Tässä määrittelyssä ei enää rajata erityistä taloudellista ilmiöaluetta taloudellisen tutkimuksen kohteeksi. Robbins onkin sitä mieltä, että itse asiassa kaikki inhimillinen toiminta mahtuu tämän taloudellisen ongelman määrittelyn alle (Robbins 1952, 15–16, ks. myös Becker 1976). Kansantaloustieteen kahdesta osasta (mikrotaloustiede ja makrotaloustiede) niukkuusmäärittelyä käytetään lähinnä mikrotaloustieteessä, siis vanhan marginaalitaloustieteen jatkossa.

Kansantaloustieteessä tehty julkisen sektorin ja julkisten palvelujen tutkimus on sijoitettavissa näiden kahden kansantaloustieteen määrittelyn alle. Kansantaloustieteessä on esimerkiksi tutkittu julkisten palvelujen (kuten koulutus) yhteyttä ta-

* Artikkelin perustuu Suomen Akatemian järjestämässä »KOULUTUKSEN VAIKUTTAVUUS» – tutkijaseminaarissa 28.10.1994 pidettyyn esitelmään

loudelliseen kasvuun (koulutus tuotannontekijänä, lukutaito ja taloudellinen kasvu jne). Harvemmin on tutkittu tätä yhteyttä toiseen suuntaan, talouden välittymistä koulutukseen – esimerkiksi aineellisen elintason välittymistä korkeaksi koulutukseksi.

Toinen jako, jota taloustieteessä käytetään tutkittaessa julkisia palveluja, on niiden tarkastelu joko kulutuksena tai investointeina. Investointina julkinen palvelu esiintyy silloin, kun se ymmärretään resurssien tuottamisena tavoiteltaessa joi-tain toisia yhteiskunnallisia päämääriä. Esimerkiksi koulutus on investointi, kun tavoitteena on saavuttaa koulutuksen avulla jokin muu tavoite. Koulutukseen käytetyt resurssit ovat silloin koulutuksen tuottamisen yhteiskunnallisia kustannuksia. Kulutusta koulutus on taas silloin, kun yhteiskunnan tavoitteena on esimerkiksi taata tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet kaikille. Koulutusmahdollisuuksien ajatellaan silloin olevan osa elintasoja ja siten tavoite sinänsä. Koulutuksen laajuus ja koulutukseen käytettyjen resurssien määrä on tällöin yhteiskunnan saavutus, ei kustannus.

Näiden kahden aspektin tai näkökulman suhteellinen paino yhteiskunnassa on viimekädessä politiikassa ratkaistava kysymys. Taloudellisen toiminnan viimekätinen tavoite on kuitenkin kulutus. Monet taloustieteen oppikirjat alkavat lauseella: »Taloudellisen toiminnan tavoitteena on inhimillisten tarpeiden tyydytys.» Keynes (1936: 104) toteaa, että »kulutus – toistaakseni ilmeisen – on kaiken taloudellisen toiminnan ainoa päämäärä ja tavoite».

Kolmas teema julkisten palvelujen tutkimuksessa on järjestelmän liikkeen tutkimus. Minkä tahansa taloudellisen järjestelmän liike ajassa on kansantaloustieteessä aina jossain suhteessa markkinoihin. Kysytään kuinka koulutusjärjestelmä tulisi organisoida, jotta sen toiminta olisi tehokasta. Vaihtoehtoisia organisoinnin muotoja ovat julkinen ohjaus (hierarkkinen ohjaus) ja markkinaohjaus. Kansantaloustieteen perimmäisiä teoreettisia asettamuksia on ajatus markkinoiden kompetenssista. Markkinoiden ajatellaan tuottavan tilanteen, jossa resurssien käyttö on tehokasta, kun markkinoiden kunnollisen toiminnan ehdot toteutuvat. Oikeudenmukaisuuskysymysten (lähinnä tulonjaon) ajatellaan olevan tehokkuudesta erillinen kysymys, joka on ratkaistavissa politiikassa.

Suhteessa julkisiin palveluihin ajattelu on ollut hieman toinen. Yleensä on ajateltu, että markkinoiden kyky hoitaa julkisen sektorin tarjoamien palvelujen tuotanto on huono (esim. Arrow 1963).

Sama ajatus voidaan esittää myös niin, että jotkut toiminnot jäävät julkiselle sektorille siksi, että markkinat eivät kykene niitä tuottamaan yhteiskunnan haluamalla tavalla. Syyt tähän jakautuvat lähinnä kahteen ryhmään:

- 1) Osa julkisten palvelujen ominaisuuksista on sellaisia, että ne eivät kulje markkinoiden kautta. Markkinoilla tehtävä päätöksenteko ei ota huomioon julkisten hyödykkeiden yleisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia (käytettyä terminologiaa ovat »eksternaliteetit» ja »meriittihyödykkeet»).
- 2) Markkinamekanismi ei tuota mikrotaloustieteellisen ideaalin mukaista tehokasta tuotantoa (tapahtuu »market failure»). Näin käy, jos esimerkiksi koulutuksen tai terveydenhuollon kysyntä ja tarjonta eivät ole markkinaideaalin edellyttämällä tavalla toisistaan riippumattomia. Toinen mahdollisuus on, että markkinat tuottaisivat haluttua epätasaisemman hyvinvoinnin jakauman yhteiskunnassa.

Markkinoiden toiminnan logiikasta ja seurauksista resurssien käytön ohjaamisessa kansantaloustieteellä on, sen oman käsityksen mukaan, melkoisen paljon sanottavaa. Sen sijaan huonompi on tilanne julkisen ohjauksen tai hierarkkisen ohjauksen suhteen. Kansantaloustieteessä ei oikeastaan ole hyvää teoriaa julkisen agentin eikä muunkaan kollektiivisen agentin päätöksenteosta.

Julkisen sektorin talouden tutkimukseen kuuluisi näistä edellä kuvatuista asetelmista (siis tutkimuskohteen materiaallinen vs. niukkuusmäärittely, palvelut investointina ja kulutuksena ja järjestelmän dynamiikka) taulukossa 1. kuvatut alueet. Talouden materialistisen määrittelyn mukaisesti tutkimusalueeseen kuuluisi *julkisen sektorin ja elintason yhteys* molempiin suuntiin:

- 1) Julkinen sektori taloudellisena investointina julkisten palvelujen välittyminen materiaalisesti taloudeksi, kasvuun ja suhdanteisiin²; (esimerkiksi tuotantofunktio tarkastelut, inhimillinen pääoma erilaisine versioineen, taloudellisen käyttäytymisen muutokset).
- 2) Köyhyyden ja rikkauten tuotanto ja tulonjaon problematiikka talouden välittyminen kulutukseksi, elintasoksi, koulutustasoksi, terveydeksi; (julkisten palvelujen vaikutus esimerkiksi sosiaaliin, terveys- tai koulutuseroihin laman oloissa).

² Julkiset palvelut välittyvät tietysti kokonaiskysynnän kautta suhdanteisiin. Tässä välittymisellä tarkoitetaan myös kaikkia mahdollisia muita välittymisiä eli rakenteellisia muutoksia, käyttäytymismuutoksia jne.

- 3) Markkinoiden versus hierarkioiden ominaisuudet ja työnjako tässä välityksessä; tuotannon organisoinnin tavan merkitys järjestelmän liikkeelle ja lopputulokselle.

Talouden niukkuusmäärittelyn mukaisesti taloustieteelliseen tutkimukseen kuuluisi *julkisen sektorin tehokkuus omien tavoitteidensa ja yleisempien yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamisessa*. Tämänäyttypinen evaluaatio voidaan tehdä arvioimalla prosessia (hyvinvointipalvelujen järjestämisen prosessia) tai lopputulosta (varsinaisia hyvinvointivaikutuksia).

- 1) Hyvinvoinnin tuottamisen tehokkuus (saavutetut tavoitteet/kustannukset; hyödyt/kustannukset) kulutuksena; esimerkiksi terveydenhuollon kustannus-vaikuttavuus terveyden tuotannossa investointina; esimerkiksi terveydenhuollon tehokkuus muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamisessa.
- 2) Markkinoiden versus hierarkioiden ominaisuudet ja työnjako tässä välityksessä.

Nämä tutkimuslähestymistavat tuottavat hyvin samantyyppisiä tuloksia sellaisessa tilanteessa, jossa julkiselle sektorille asetetut tavoitteet ovat puhtaasti tuotannollisia ja perinteisen taloudellisia tavoitteita. Tutkimusasetelmat eroavat toisistaan, jos sen sijaan julkisen palvelun tavoitteet määritellään laveammin kuin vain aineellisen talouden kautta.

Kansantaloustieteen historiassa on tähän mennessä painotettu julkisen sektorin merkitystä investointina enemmän kuin aineellisen elintason merkitystä julkisen sektorin kautta tapahtuvalle kulutukselle. Tässä on ilmeisestikin tapahtunut ja tapahtumassa muutos. Käytän esimerkkinä terveydenhuoltoa. Terveydenhuollon taloudellisessa tutkimuksessa on enenevässä määrin siirrytty vanhasta kysymyksenasettelusta (terveydenhuollon vaikutus tuotantoon) kohti niukkuusmäärittelyn mukaista asioiden tarkastelua. Terveydenhuollon tuotantofunktioiden estimoinnista on siirrytty kohti sellaisia kustannus-vaikuttavuustarkasteluja, joissa terveydenhuollon tavoitteena on terveyden tuottaminen, eivät perinteiset taloudelliset tavoitteet. Tästä näkyvin esimerkki on laaja keskustelu elämisen laadun mittaamisesta terveydenhuollossa. Terveydenhuollon tuotantovaikutusten tarkastelusta on siirrytty tarkastelemaan myös talouden ja terveydenhuoltojärjestelmän vaikutusta terveyteen, esimerkiksi terveyden tasa-arvokysymyksiä.

Syyt tähän muutokseen ovat moninaiset. Ensinnäkin vaikuttaa siltä, että terveydenhuollon

tuotantovaikutusten osoittaminen silloinkin, kun niitä varmasti on, on teknisesti kovin vaikeaa. Toiseksi, jos vaikka tuotantovaikutukset voitaisiinkin mitata, niin kaikista terveydenhuollon näkökulmasta hyvänä pidettävistä toimista ei seuraa tuotannon kasvua. Edelleen, joistakin terveyden kannalta epäsuotavista toimista seuraa tuotannon kasvua. Neljänneksi, tuotannon maksimointi terveydenhuollon tavoitteena olisi aivan ilmeisesti ristiriidassa terveydenhuollon tasa-arvotavoitteen kanssa.

Tärkein syy tähän on kuitenkin muutos hyvinvoinnin käsitteen sisällössä. Kun yleisessä elintasaossa koskevassa keskustelussa on ryhdytty painottamaan laadullisia tekijöitä, myös taloustieteelliseen tutkimukseen kohdistuvat odotukset muuttuvat. Toisen maailmansodan jälkeen hyvin pitkään elintasolla tarkoitettiin yleisessä keskustelussa ja yhteiskuntatieteissäkin aineellista elintasa³. Nykyisin elintaso tai elämisen laatu on yhteiskuntatieteissä vain harvoin pelkkää aineellista elintasa. Esimerkiksi terveys, koulutus tai turvallisuus sellaisenaan ovat elämisen laadun osia, apekteja tai komponentteja. Julkisten palvelujen tutkimuksessa taloustieteen on kyettävä toimimaan yhteistyössä muiden tieteenalojen kanssa. Kun näissä substanssieteissä hyvinvointia, eli julkisten palvelujen tavoitteita kuvataan laveammin kuin aineellisena elintasona, terveydenhuollon taloudellisessa tutkimuksessa on sopeuduttu tähän.

Taloustieteen kompetenssin rajat

Olen taloustieteilijänä tietysti sitä mieltä, että kansantaloustieteellä on paljon hyödyllistä annettavaa julkisen sektorin tutkimuksessa. Puheen- vuoroni aiheeksi annettiin taloustieteen mahdollisuudet julkisten palvelujen arvioinnissa, ja niinpä minun on hieman tarkasteltava myös kansantaloustieteen kompetenssin rajoja.

Yksi kansantaloustieteen kompetenssin raja on sen metodologinen asennoituminen. Valtavirta-kansantaloustieteen metodologia on ns. metodologista individualismia vanhan positivismien hengessä. Pahin ongelma on, että ihminen postuloidaan kansantaloustieteessä yhteisöttömäksi individiksi koko lailla newtonilaista fysiikkaa muistuttavaan maailmaan. Kansantaloustieteen kvantitatiivinen metodologia johtaa helposti myös kaik-

³ Keskustelu yhteiskuntatieteissä näyttää Suomessa kulkeneen ketjun: elintaso – sosiaali-indikaattorit – elämisen laatu – elintapa – elämäkertä.

kien asioiden tulkitsemiseen määräsuureina. Laadullisten muutosten, ihmisen sosiaalisen toiminnan tai politiikan hallinta on kansantaloustieteelle vaikeaa. Nykyisellä kansantaloustieteellä on vaikeuksia ymmärtää ihmistä ajattelevana, toimivana ja maailmaa tulkitsevana sosiaalisena subjektina. Tämän seurauksena julkisen sektorin kansantaloustieteellinen tutkimus on ollut helpointa siellä, missä myös varsinaista substanssia kuvaavan tieteenideaali on samantyyppinen (kuten lääketiede, jonka tieteenideaali on luja eksakti luonnontiede, verrattuna esimerkiksi sosiaalipolitiikkaan tai sosiologiaan). Toinen kohde, johon taloustieteen menetelmät ovat olleet helposti sovellettavissa, ovat kohteet, joissa julkisen sektorin toimintojen tavoitteet ovat puhtaasti taloudellisia (esimerkiksi kustannus-hyöty -analyysi julkisten infrastruktuuri-investointien arvioinnissa).

Kansantaloustiede tieteenä ei voi määrätä sitä, mikä on jonkin julkisen palvelun tavoite. Yhteiskunta voi vapaasti asettaa hyvinvointipalvelujärjestelmänsä tavoitteet. Tavoitteenasettelun vapaudesta seuraa, että kansantaloustiede joutuu julkisen sektorin tutkimuksessa esimerkiksi kustannus-vaikuttavuusanalyysin avulla aina turvautumaan näiden palvelujen substanssia kuvaaviin tieteenaloihin⁴. Näin siksi, että toiminnan vaikutusten kausaali- tai rakenteellisten yhteyksien ja toiminnan vaikutusten osoittaminen voi tapahtua vain tällaisessa tieteessä. Mitä kauemmas substanssia kuvaavat tieteet asettuvat kansantaloustieteen eksaktista tieteenideaalista, sitä ongelmallisemmaksi kansantaloustieteen perinteisten ajatusmallien sovittaminen kyseisen kohteen tutkimukseen käy. Taustalla vaikuttaa koko ajan myös muutos hyvinvoinnin käsitteessä.

Toinen kansantaloustieteen kompetenssin ongelma on yleisen taloudellisen keskustelun hallinta. Kansantaloustiede osallistuu julkiseen taloudelliseen keskusteluun, mutta sen, ehkä samoin kuin monien muidenkin tieteenalojen, on vaikea havaita omien asettamustensa poliittisia ja yhteiskunnallisia seurauksia. Tämäntyyppistä keskustelua on kansantaloustieteessä käyty jo jonkin verran mm. McCloskeyn (1983) aloittamassa kansantaloustieteen retoriikkakeskustelussa ja viime vuosina laajentuneessa metodologiakeskustelussa. Kansantaloustieteen on ollut vaikea nähdä sitä, että taloustieteen soveltaminen johonkin kohteeseen tuo mukanaan tietyn ajattelutapa-

van. Taloustieteellinen ajattelutapa, samoin kuin mikään muukaan ajattelutapa, ei ole sosiaalisesti, eettisesti tai poliittisesti neutraali työkalu. Julkisen sektorin »taloudellistumisella» on merkitystä palvelujen kohdentumiselle ja sisällölle muutoinkin kuin esimerkiksi toivottuna julkisen sektorin tehokkuuden paranemisena.

On tehtävä ero taloustieteellisen ajattelun ja jostakin asiasta käytävän taloudellisen keskustelun välillä. Ero on samantyyppinen kuin taloustieteen ja talouspolitiikan ajattelutapojen välinen ero. Pekkarinen ja Vartiainen (1993: 68) määrittelevät talouspolitiikan mallin, siis talouspoliittisen ajattelutavan, seuraavasti: »Tarkoitamme sillä, niiden periaatteiden, strategisten valintojen ja ajattelutapojen kokonaisuutta, jotka määräävät talouspoliittisia valintoja. --- Jokaisella markkinatalousmaalla on perinteisesti ollut oma talouspoliittinen ajatus- ja toimintakehikkonsa, kansallinen mallinsa. Talouspolitiikan malli on erotettava kansantaloustieteen teoriamallista.» Talouspoliittinen ajattelu on näistä kahdesta ensisijainen siksi, että vain sillä on mahdollisuus esittää toiminnan tulosta. Talusteoreettinen ajattelu ei voi aineellistaa taloudelliseksi tulokseksi ilman politiikkaa.

Yleistä käsitystä taloudesta Glyn Daly kuvailee seuraavasti. Hän käyttää termiä ekonomismi kuvaamaan tätä asennetta, ja sanoo mm. näin: Ekonomismilla on pitkä ja vaihteleva historia ilman poliittista identiteettiä. Se on lähinnä teoreettinen horisontti. Tämän horisontin perustavana kiinneohtana on käsitys taloudesta autonomisena ja rationaalisena struktuurina. --- Talous ymmärretään analyyttisenä konstruktiona ... jonka sisäinen logiikka tai »lait» pysyvät samoina kaikissa sosiaalisissa muodostumisissa. Talouden status on siksi olemuksen status tai »universaalin» status ... Toisin sanoen talous on olemassa etukäteen (a priori) määriteltävissä olevana käsitteellisenä mallina, rationaalisena rakenteena, jonka ympärille sosiaaliset rakenteet puolestaan voidaan konstruoida. (Daly 1991: 81).

Talous näyttää esiintyvän julkisessa keskustelussa omana taloudellisten asioiden alueenaan, autonomisena ja suhteellisen irrallisena sosiaalisesta, tai poliittisesta elämänalueesta. Talouden positio autonomisena ja suljettuna alueena on korostunut suomalaisessa talouspoliittisessa keskustelussa. Visa Heinonen (1992, 477) kuvaa tilannetta seuraavasti puhuessaan talouspoliittisesta kielenkäytöstä: »Talouspolitiikan suomalaisen mallin retoriikkaan on kuulunut talouspoliittisten ongelmien epäpoliittisoiminen, joka on sopinut yhteen ristiriitojen ja erimielisyyden raateleman poliittisen keskustelun välttämisen kans-

⁴ Esimerkiksi terveydenhuolto – lääketiede; sosiaalipolitiikka – sosiaalipolitiikkatiede; koulutus – kasvatus-tiede jne.

sa. Sen sijaan ongelmat on haluttu nähdä diagnoosia ja hoitoa kaipaavina lääkärin ammattikuvaaan sopivina teknisinä ongelmina, jolloin päättäjät ja virkamiehet ovat sovitelleet harteilleen valkotakkia.»

Julkisen sektorin taloudellisessa tutkimuksessa ei voida ohittaa kysymystä taloudesta sosiaalisena ja poliittisena konseptiona. Kansantaloustieteen tutkimusta olisi syytä laajentaa juuri tähän suuntaan. Kysymys ajankohtaistuu helposti taloudellisesti rationaaliselta näyttävien ratkaisujen eettisten implikaatioiden ongelmana, tai »rationaalisuuden rationaalisuutena», onko taloustieteen rationaliteetti yhteensopiva myös varsinaisen substanssin toiminnan logiikan kanssa. Nämä ovat ongelmia, joiden kautta myös valtavirtakansantaloustieteellä olisi mahdollisuus oppia lisää itse kansantaloustieteestä.

Tutkimuksen organisoinnista

Julkisen sektorin taloudellisen tutkimuksen organisoinnissa tulisi minusta huomioida seuraavat kolme seikkaa. Menestyksellinen julkisen sektorin taloudellinen tutkimus tarvitsee kiinteään kosketuksen niiden muiden tieteenalojen tutkimuksen tekijöiden kanssa, jotka tutkivat esimerkiksi juuri koulutusta, terveydenhuoltoa tai sosiaalipolitiikkaa. Ilman perusteellista substanssialueen tutkimusta taloudellinen tutkimus ei voi tuottaa yhteiskunnan tarvitsemia vastauksia. Toiseksi, erilaisten julkisten palvelujen taloustutkijoiden olisi tarpeen voida kommunikoida keskenään, koska suuri osa kohdattavista ongelmista on ra-

kenteeltaan hyvin samanlaisia alalta toiselle. Ei ole hyödyllistä perustaa erityisalojen »taloustieteitä» irralleen toisistaan jonnekin hallinnon uumeniin. Kolmanneksi, julkisen sektorin taloustutkijoiden on syytä säilyttää kiinteä kosketus varsinaisen perustaloustieteeseen ja perustaloustieteen on syytä säilyttää kosketus julkisen sektorin taloustutkimukseen, jotta puolin ja toisin voitaisiin ottaa oppia saaduista kokemuksista.

LÄHTEET:

- Arrow, K. (1963). »Uncertainty and the Welfare Economics of Health Care.» *American Economic Review* 53(5, December):941–973.
- Becker, G. (1976). *The Economic Approach to Human Behavior*. Chigaco: University of Chigaco Press.
- Daly, G. 1991. *The discursive construction of economic space: logics of organization and disorganization*. *Economy and Society* 20 (1, February): 79–102.
- Heinonen, V. 1992. *Avoimen sektorin kilpailukyky – Suomen talouspolitiikan pyhä lehmä: näkökohtia budjettiesitelmien talouspoliittisesta retorikasta*. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 88 (4): 473–481.
- Keynes, J.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Harcourt, Brace and Company.
- Marshall, A. 1990. *Principles of Economics*, 8. painos. Hampshire and London: MacMillan. (1. painos 1890).
- McCloskey, D.N. 1983. *The Rhetoric of Economics*. *Journal of Economic Literature* XXI: 481–517.
- Pekkarinen, J. & J. Vartiainen. 1993. *Suomen talouspolitiikan pitkä linja*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.
- Robbins, L. 1952. *An Essay on the Nature & Significance of Economic Science* 2nd ed. London: MacMillan and Co. (1. painos 1932).